

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kontroll över arbetet

En kvalitativ studie om skolkuratorers beskrivelser

Jenny Andersson

Kandidatuppsats, SOPA63
HT 2017

Abstract

Author: Jenny Andersson

Title: Control over the work - A qualitative research about school counselors' descriptions

Supervisor:

Assessor: Rikard Eriksson

The aim of this study is to investigate how school counselors describe control over their work situation and to conclude which factors complicate and ease the counselors to feel in control. This study is empirically based on semi-structured interviews of seven school counselors. The conclusions indicates that the counselors generally though they had control over their work although there were unclear structures, they considered it positively with the freedom to decide for themselves. External factors such as the need of the schools were affected but the counselors nevertheless felt that they had control over their work. The management's opinion about the counselors work affected the sense of control, with those who felt that the management approved the counselors way of working, indicating that the control was higher than the opposite. The time constraint could have reduced the feeling of being in control. The resources the counselors have to feel more in control are their work experiences, supervision and counseling advice from other knowledgeable people and, in some cases, emotional support.

Keywords: School counselor, control, location, resources, locus of control, self-efficacy

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1. Problemformulering	4
1.2. Syfte	5
1.3. Frågeställningar	5
1.4. Förförståelse	6
2. Kunskapsläget	6
2.1. Överblick av skolkuratorers arbetsituation	6
2.2. Arbetsuppgifter	7
2.3. Otydlighet och komplexitet	8
2.4. Skolkuratorns status i skolan	9
2.5. Relation till andra kuratorer	10
3. Teoretisk utgångspunkt och begrepp	10
3.1. Själv effektivitet	10
3.2. Locus of control	12
4. Metod och forskningsetik	14
4.1. Metodval	14
4.2. Urval	15
4.3. Genomförandet av intervjuerna	15
4.4. Tillförlitlighet	16
4.5. Analysmetod	18
4.6. Etiska dilemman	19
5. Resultat och analys	20
5.1. Kontroll över det praktiska arbetet	21
5.1.1. Kuratorernas egna inflytande i arbetet	21
5.1.2. Omständigheters inflytande	24
5.2. Resurser som kan stärka känslan av kontroll	28
5.2.1. Erfarenhet	28
5.2.2.Handledning och rådgivning	30
5.2.3. Känslomässig stöttning av annan personal	33
6. Slutdiskussion	34
6.1. Slutsatser	34
6.2. Förslag till framtida forskning	37
7. Referenslista	38
Bilagor	41

1. Inledning

1.1. Problemformulering

År 2011 förändrades skollagen. Lagen ställde därmed krav på att skolor skulle ha en tillgänglig elevhälsa för eleverna, ett krav som inte fanns tidigare. Elevhälsans uppgift var att arbeta förebyggande och hälsofrämjande på skolan och en av professionerna som ingick i elevhälsoteamet var skolkuratoren (Skollagen kap 2 § 25 & Skolverket 2013). Lagförändringen har alltså bidragit till att samtliga skolor ska ha en skolkurator tillgänglig för eleverna. Det finns olika förklaringar på hur en skolkurator kan arbeta, bland annat gjorda av Akademikerförbundet och Statens offentliga utredningar (Akademikerförbundet SSR 2015 & SOU 2000:19). Statens offentliga utredningar menar att skolkuratoren ska besitta skolans kompetens i socialt arbete. Denna ska på individnivå, gruppnivå och organisationsnivå kunna analysera, förstå och arbeta med sociala problem och processer. Kuratorn ska ha en helhetssyn på individen den möter och de svårigheter som denna har. Skolkuratoren ska arbeta med rådgivning, psykosocial behandling och stödsamtal med både elever och föräldrar. Den ska även ha konsultation och handledning med lärare. Relationen mellan socionomen och den hjälpsökande ska ha fokus i arbetet (SOU 2000:19). Skolkuratorns uppdrag är dock inte reglerad i lag så som andra professioners uppdrag i elevhälsan är och skolkuratorerna ser inte själva sina arbetsuppgifter som självklara (Backlund 2007). Detta ger i sin tur en otydlig och försvagad roll för skolkuratorerna då de har en tydlig och lagstadgad arbetsbeskrivning.

Olika aktörer inom skolan har olika utbildningar och därmed olika synsätt på hur elevarbetet ska bedrivas. Under de senaste decennierna har problembeskrivningar hos elever i större mån hänvisats till individuella faktorer än kontextuella faktorer. Det befintliga kunskapsläget visar att det skolsociala arbetets syn på möjliga stödinsatser får mindre hänsyn än de förklaringsmodeller som har ett större individfokus (Backlund et al 2012). Medicinska förklaringsmodeller har en högre status jämfört med de kontextuella (Backlund et al 2012 & Ek, Isaksson och Eriksson 2017). Detta innebär att skolkuratoren med sin psykosociala kompetens har en svagare position i skolan än. Backlund et al (2012) menar att den svagare positionen även förstärks då andra aktörer är legitimerade, har en tydligare professionell avgränsning samt är fler till antalet. Då det skolkuratoriva arbetet har en svagare position i skolan innebär det därmed att skolkuratorer har svårare att få sitt perspektiv implementerat i

skolans arbete än andra. Det skulle även kunna innebära att de i större grad påverkas av hur andra aktörer förhåller sig till perspektivet än de som har en mer individfokuserat perspektiv, detta då arbetet i skolan lättare arbetar utifrån ett individfokus.

Det nuvarande kunskapsläget visar alltså att skolkuratorerna upplever att deras arbete är otydligt och att de har en svagare position i skolan än andra aktörer. Arbetet påverkas därmed mycket av hur andra aktörer förhåller sig till skolkuratorns arbete och synsätt då detta inte har lika hög status som synsätt med individfokus. Att skolkuratorns arbete villkoras av andra och den otydlighet som kuratorerna känner kring uppdraget medför en risk att kuratorerna känner att de inte kan bedriva sitt arbete och får kontrollförlust över det. Men frågan om hur skolkuratorerna upplever kontroll över sin arbetssituation saknas det kunskap om. Genom att använda teorierna Locus of control och Själveffektivitet har studien därmed kunnat undersöka var de upplever att kontrollen över deras arbete är belagd, hur de strävar efter att finna kontroll och vilka resurser de har som stärker deras känsla av kontroll över sin arbetssituation. Det är dessa utgångspunkter som studie har använt sig av. Denna studie medför till en annan vinkel av skolkuratorers arbetssituation för att i sin tur ge en större förståelse för hur den ser ut.

1.2. Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur skolkuratorer beskriver kontroll över sin arbetssituation samt vilka faktorer som försvårar och underlättar för kuratorerna för att känna att de själva har kontroll.

1.3. Frågeställningar

Var beskriver kuratorerna att kontrollen över deras arbete finns belagd?

Vilka resurser beskriver kuratorerna att de har som stärker sin känsla av att ha kontroll över sin arbetssituation?

1.4. Förförståelse

Under min utbildning har jag tillbringat fem respektive två arbetsdagar ihop med skolkuratorer på två olika skolor, en gymnasieskola och en grundskola. Dessa kuratorer arbetade i den kommun där studiens respondenter valdes. Då jag har fått vara delaktig i skolkuratorernas arbetsdag har det bidragit till min förförståelse av vad deras arbete innebär och hur deras arbetssituation ser ut. I övrigt är min förförståelse för kuratorsyrket begränsad.

2. Kunskapsläget

Här redovisas det nuvarande kunskapsläget om skolkuratorers arbetssituation. Dessa källor kan i förhållande till studien ge en ökad förståelse för skolkuratorernas arbetssituation och därmed stärka respondenternas utsagor. Kunskapen som redovisas har en direkt anknytning till skolkuratorer, inte exempelvis övrig elevhälsopersonal. Sökningen på svenska avhandlingar och vetenskapliga artiklar visade kunskapsläget för skolkuratorers arbetssituation är begränsad. Sökningen utökades därefter till andra typer av undersökningar och litteratur. Kunskapssökningen visade även att det fanns en kunskapslucka om skolkuratorers upplevelse av kontroll över sitt arbete, då studien syftar på att undersöka detta så kunde den därmed ge ny kunskap inom detta område.

I detta avsnitt redovisas även internationell forskning. I den internationella forskningen beskrevs skolkuratorns arbetsuppgifter i det aktuella landet. Även om arbetsbeskrivningarna inte är identiska och sammanhanget för kuratorerna kan varit annorlunda så fanns det likheter med både svenska kunskapskällor och respondenternas utsagor.

2.1. Överblick av skolkuratorers arbetssituation

Wemminger och Pettersson (2017) gjorde en undersökning där de webbintervjuade skolkuratorerna. Undersökningen visade att en majoritet av skolkuratorerna var nöjd med sin nuvarande arbetssituation. En majoritet svarade även att belastningen hade ökat det senaste året och att arbetet i någon utsträckning var akutstyrt. En övervägande del menade att de inte

hann arbeta förebyggande i den utsträckning som de önskade. En majoritet uppgav även att arbetet var ensamt och att arbetet inte gick att utföra på det sätt som kuratorerna planerat.

2.2. Arbetsuppgifter

Johansson (2013) skriver att det inom elevhälsan finns det olika kompetenser som tillsammans har som uppgift att underlätta skolgången för eleverna. Detta för att eleverna ska nå utbildningens mål och ha en god miljö för kunskapsutveckling samt sin personliga utveckling. En av de professioner som arbetar inom elevhälsan är skolkuratoren. Denna representerar den psykosociala kompetensen inom elevhälsan. Detta innebär att skolkuratoren ska ha kunskap i beteendevetenskap, samhällskunskap och juridik. Skolkuratoren ska ha en helhetssyn i arbetet och därför arbeta på individ-, grupp- och organisationsnivå. En central del i skolkuratorns arbete är att stödja och ge rådgivning till elever, elevgrupper, familjer och personal (Johansson 2013). D-Wester (2005) menar att skolkuratorns arbete även utformas av andra element. Faktorer som påverkar är exempelvis hur kuratorstjänsten är utformad, skolans ekonomiska resurser, den socioekonomiska bakgrunden hos eleverna, vilken åldersgrupp eleverna har och de förväntningar som finns på skolkuratoren från kollegor, föräldrar och elever. Backlunds studie (2007) visar även den att kuratorns arbete formas av omgivande krafter, men även utifrån ett eget intresse.

I Backlunds (2007) studie framgår det att elevhälsan träffas regelbundet i gruppmöten där de diskuterar och samarbetar med elevvärderna. I dessa möten är skolledningen, sjuksköterskan och kuratorns medverkan centrala. Kuratorer är framställda som en viktig person i skolan då den har ansvar att samverka med andra verksamheter och myndigheter. Skolkuratorns dominerande arbetsuppgift var olika former av samtal med både elever, föräldrar och lärare. Utöver detta förekom även sociala utredningar och ha delaktighet i antimobbningsteam som arbetsuppgifter. Studien visade även att det var ovanligt för skolkuratoren att arbeta preventivt.

Mau, Li och Hoetmer (2016) gjorde en studie i USA som belyste hur skolkuratorerna använder sin arbetstid och vad de ansåg var de viktigaste målen i sitt arbete. Det viktigaste målet var att hjälpa elever med skolrelaterade frågor och frågor rörande vidareutbildning. Det andra viktigaste målet var att hjälpa eleverna att höja deras prestationsnivå inom skolan. Det tredje viktigaste målet var att hjälpa eleverna med personlig tillväxt och utveckling. Det minst viktigaste målet var att förbereda eleverna för att arbeta efter gymnasiet. Kuratorerna

spenderade sin arbetstid i proportion med hur viktiga de ansåg att arbetsuppgifterna var. De spenderade alltså en större del av sin arbetstid för att hjälpa elever med skolrelaterade frågor än men stöttning i elevernas kommande arbetsliv. De uppgav dock att de kunde utföra vissa arbetsuppgifter som de själva ansåg inte tillhörde en skolkurator.

Powers och Boes studie (2013) som gjorts i USA visar lärares förväntningar av skolkuratorns arbete. Lärarna ansåg att skolkuratorns viktigaste uppdrag var att hjälpa studenter med akademisk planering. Den näst viktigaste arbetsuppgiften var att samarbeta med lärare för att identifiera och lösa problem bland eleverna. Den enligt lärarna minst viktiga arbetsuppgiften var att skolkuratoren skulle bidra till elevers personlig och social utveckling.

2.3. Otydlighet och komplexitet

Backlund gjorde en studie där hon bland annat belyste skolkuratorers svårigheter i arbetet. De svårigheter som skattades högst var otydlighet i yrkesrollen, ensamheten i yrket och orimliga förväntningar. Skolkuratorer tenderade att anpassa sitt arbete efter omgivningens förväntningar av dem. En majoritet av respondenterna hade velat ha mer lagarbete, en tydligare roll samt mer tid till förebyggande arbete. Kuratorerna menade att det fanns styrplaner från skolverket och lokala skolplaner men att de inte hade en större betydelse i kuratorernas arbete. De arbetade istället mycket utefter "magkänslan" och "det sunda förnuftet" (Backlund 2007).

Yvonne D-Wester (2005) beskriver skolkuratorns roll som komplex och menar att det kan bero på att skolkuratoren arbete ska bedrivas på flera olika nivåer. Det kan innebära att skolkuratoren både ska arbeta på individnivå att stödja och hjälpa elever och samtidigt bedriva förebyggande arbete på organisationsnivå och främja en utvecklande och god skolmiljö för både lärare och elever.

Hylaner (2011) skriver i sin rapport om hur de olika aktörerna inom elevhälsoteamet definierade sina egna och de andra i elevhälsoteamets professioner. När andra inom elevhälsoteamet skulle definiera varandras professioner visade det sig att det fanns en låg överrensstämmelse mellan deras definition på sin egen profession och andras definition av denna. Personalen i elevhälsan upplevde även att de själva hade en helhetssyn och ett uppdrag inriktat på hälsofrämjande arbete men förväntade sig inte samma hälsofrämjande arbete av de

andra inom elevhälsoteamet. Studien visar även att elevhälsoteamet har svårt att sätta gränser mellan varandras professioner och önskade att rektorn skulle hjälpa dem med detta.

2.4. Skolkuratorns status i skolan

Ek, Isaksson och Eriksson (2017) genomförde en studie som genom intervjuer undersökte samverkan mellan BUP, skola och socialtjänst. Studien visade bland annat att det fanns en svårighet att se var gränserna gick mellan de olika professionerna och att faktorer som exempelvis olika synsätt och attityder försvårade samverkan. Studien visade även att de konflikter som uppstår delvis går att se som en maktkamp mellan professionerna om exempelvis hur ett problem ska förstås och lösas. När det medicinska psykiatriska perspektivet och det systemteoretiska perspektivet kolliderade så dominerade det medicinska psykiatriska perspektivet, detta perspektiv hade dessutom en högre status. Även Backlund et al (2012) beskriver att det medicinska perspektivet har större genomslagskraft och att problemen i större utsträckning hänvisas individuella faktorer än för kontextuella. Det innebär att det skolsociala arbetet får mindre genomslag när särskilda stödinsatser för elever bestäms. Backlund et al (2012) samt Backlund (2007) menar även att skolkuratoren har en svagare position i skolan jämfört med andra aktörer. Detta då andra professioner är legitimerade och har en tydligare professionell avgränsning men även att det kan vara fler anställda inom samma profession som stärker varandra (Backlund et al 2012).

Backlunds studie (2007) visar även att elevhälsans arbete påverkas mycket av ett tryck de upplever kommer från lärarna och skolledningen samt att det är hur lärarna ser på ett problem som styr skolans åtgärder mot detta. Kuratorerna ser sig delvis som en resurs till eleven och delvis som en stödperson till lärare och påstår att det finns en svårighet i att förena dessa i arbetet. D-Wester (2005) menar även hon att skolkuratorerna har en svårighet att få gehör för sitt perspektiv i skolans arbete. Konflikter mellan lärare och skolkuratorer kan uppstå då de har olika synvinklar på hur skolan ska hantera ett problem. Det är oftast pedagogernas synsätt tas till störst hänsyn för att välja åtgärder till elever. Detta för att skolan är pedagogernas arena.

2.5. Relation till andra kuratorer

Morgan, Greenealt & Gosselin (2014) gjorde en studie i USA där de intervjuade skolkuratorer om hur de upplever kompetens inom sitt arbete. Studien visade att det fanns en osäkerhet hos kuratorerna i hur de skulle arbeta. Studien visade även att kuratorerna hade stor nytta av andra inom samma profession. Somliga respondenter berättade att det var en kuratorskollega som visade dem hur arbetet skulle utföras. Kuratorerna menade att de hade andra strategier för att utveckla sin kompetens men att de litade starkt på sitt professionella nätverk, det i detta nätverk som de kände att de fick stöttning. Dessa relationer var inte skapade av formella grupper utan snarare för att det fanns ett behov av informationsutbyte samt för att känna en tillhörighet.

3. Teoretisk utgångspunkt och begrepp

I studien undersöks hur skolkuratorer uppfattar kontroll över sin arbetssituation i skolan och med hjälp av teorierna Locus of control och Själveffektivitet har detta kunnat belysas. Användningen av Locus of control har medfört en möjlighet att finna ett samband mellan skolkuratorernas ansträngning och lust och dess relation till att inneha en känsla av kontroll. Teorin har även möjliggjort en analys över när kuratorerna själva upplever att de har kontroll över sina omständigheter och vice versa. Teorin om själv-effektivitet har även den används för att analysera när kuratorerna själva anser att de starkare eller svagare känsla av kontroll. Själveffektivitet har även använts för att belysa vilka resurser som kuratorerna har för att få en stärkt känsla av kontroll. Genom att använda dessa teoretiska begrepp har analysen av kuratorernas utsagor blivit mer djupgående.

3.1. Själveffektivitet

Själveffektivitet definieras som människors övertygelse om deras förmåga att utföra vissa beteenden som påverkar deras liv på det sätt de hoppats på. En persons själv-effektivitet påverkar hur den känner, tänker, motiveras och uppför sig. Människor som känner stark själv-effektivitet anstränger sig i svåra situationer istället för att undvika dem, de svåra

situationerna väcker intresse och engagemang istället för rädsla. De närmar sig dessa hotfulla situationer med en säkerhet att de kan lösa dem och ha kontroll över den. En person som upplever att den har stark själv effektivitet får efter misslyckande och motgångar snabbt känslan av sin starka själv effektivitet återställd. En stark känsla av själv effektivitet påverkar människans välbefinnande på ett positivt sätt, det minskar stress och sänker sårbarheten för depression (Bandura 1977).

Bandura (1977) menar att människors upplevda själv effektivitet kan stärkas av fyra olika faktorer, dessa kallas för framgång, modellinläring, verbal påverkan och emotionell arousal. De beskrivs följande;

- Framgång: Personen känner att det beteende den använt sig av har medfört att personen klarat det som den ville klara av. Personen lyckas därmed att uppnå det som den hade som mål att uppnå. Misslyckanden som sker påverkar personen mer om den inte redan har en känsla av framgång i sitt beteende i liknande situationer. Misslyckanden visar dock personen att det krävs en fortsatt insats för att nå framgång. Efter att ha klarat av dessa motgångar framträder personen starkare än innan. Framgång med beteendet är det mest effektiva sättet att stärka själv effektiviteten, i synnerhet när framgångarna nåtts genom långt och uthålligt arbete.
- Modellinläring: När en person ser människor som liknar den själv att lyckas med sin insats på grund av ett speciellt beteende medför det att observatören får en övertygelse om att den själv kommer lyckas med sitt liknande mål om den härmar beteendet. Ju likare personen känner sig den människan som personen observerar desto mer övertygande är deras framgångar och misslyckanden för observatören. Personen söker modeller som efterliknar denna själv för att lära sig effektiva färdigheter och strategier för att hantera sin situation, att få tillgång till dessa strategier stärker själv effektiviteten.
- Verbal påverkan: Detta innebär att personer blir muntligt övertygad av andra att de har förmågan som krävs för att klara av givna aktiviteter. Personer som utsätts för verbal påverkan har en tendens att göra större ansträngningar och självförtroendet stärks. Detta medför att människor anstränger sig tillräckligt mycket för att nå sitt mål. Det främjar både kompetensutveckling och stärker själv effektiviteten. Om människor

istället blir övertalade att de saknar den kapaciteten som krävs så tenderar de att istället undvika aktiviteterna och ge upp, detta sänker själveffektiviteten.

- Vid bedömning av sina förmågor att utföra en aktivitet tar människor hänsyn till de känslomässiga tillstånd som de har, deras emotionella arousal. Människor tolkar stressreaktioner och spänning som ett tecken på att de är sårbara vid dålig prestation och det sänker därmed själveffektiviteten. Även humöret påverkar själveffektiviteten, ett positivt humör stärker och ett negativt humör försvagar den. Det är uppfattningen och tolkningar av känslorna som är avgörande och inte intensiteten av dem. Om en person exempelvis ser stress som en energikälla istället för självtvivel så stärks själveffektiviteten, oavsett stressens intensitet.

Många av de utmaningar som uppkommer under livet är grupp-problem. Dessa kräver gemensamma insatser för att få betydande förändringar. Styrkan i grupper ligger på människans känsla av kollektivet och förmågan att kunna lösa de problem som gruppen möter med en gemensam insats. Gruppmedlemmarnas övertygelse av gruppens själveffektivitet påverkar hur gruppen väljer att agera, hur mycket arbete de lägger på att lösa motgångar samt deras uthållighet vid misslyckanden (Bandura 1977)

3.2. Locus of control

Rotter lanserade det teoretiska begreppet Locus of control. Han menar att människan har en kognitiv förmåga att kunna reglera det inflödet av intryck som den tar del av. Om en person reglerar detta på ett effektivt sätt så resulterar det i att den får en optimal arousalnivå. Detta leder i sin tur till att personens prestationsnivå höjs, hälsa förbättras samt att personens allmänna stressnivå sänks. Rotter menar att en person som upplever att den har kontroll på sin situation får en lägre stressnivå (Rotter, 1966).

Hjärnan kan reagera olika när den utsätts för olika typer av stimulering, vissa halter av olika ämnen är högre än andra när hjärnan utsätts för olika typer av stimuli. Vilken typ av stimulering hjärnan utsätts för är beroende av den miljö som personen befinner sig i och hur den tolkar denna. De fysiska reaktioner som uppkommer vid stress, ämnen som adrenalin och kortisol, påverkar känslan av stress. Det finns olika typer av stress. Beroende på vilken typ av stress en person upplever så känner den olika nivåer av ansträngning och lust. När stress sätts

i relation till ansträngning och lust utläses tre olika typer av reaktionsmönster som en person kan känna kring stress. Dessa tre är:

- Ansträngning utan olust: Denna stimulering sker när personen känner positiv stress eller har en optimal arousalnivå, det innebär att den ansträngning som individen gör känns lustfylld. Det finns inga negativa effekter på hälsan när personen har denna typ stimuli. När en person har ansträngning utan olust så ökar halten av adrenalin och noradrenalin samtidigt som binjurebarkshormoner – exempelvis kolesterol – inte påverkas.
- Ansträngning med olust: Vid denna typ av stimulering upplever en person kontrollförlust och hot. När en person upplever denna form av ansträngning finner individen ingen lust, utan snarare det motsatta. Vid detta tillstånd ökar både adrenalinet, noradrenalinet samt binjurebarkshormoner. Detta medför att hälsan påverkas negativt.
- Olust utan ansträngning: I detta stadium anstränger sig inte individen och känner ett obehag eller missnöje över det som denna ska ägna sig åt. Denna stimuli medför att personen kan känna hjälplöshet, uppgivenhet och kontrollförlust. Detta inträffar om en person är understimulerad. Vid detta tillstånd ökar kortisolhalten samtidigt som adrenalinhalten och noradrenalinhalten förblir oförändrad.

När en person upplever kontrollförlust känner den olust och när den upplever att den har kontroll så ökar tillfredsställelsen hos personen i fråga. Beroende på hur personen upplever situationen så påverkas upplevelsen om att personen har kontroll över sin situation eller inte. När en individ känner att den har kontroll så medför det att de två sista alternativ av reaktionsmönstren skulle kunnat mildras eller undvikas. Detta skulle medföra en förbättrad hälsa hos personen (Rotter, 1966).

En upplevelse var kontrollen är förlagt kan variera mellan människor och olika situationer. Känslan personen får av kontroll uppnås när personen själv upplever att den styr omständigheterna istället för det motsatta. När personen upplever att den har kontroll på människor och händelser samt känner att den själv styr sin tillvaro upplevs Intern locus of control. När en person har Intern locus of control upplever den även att det främst är dennas egna handlingar som gör att de klarar eller inte klarar en viss situation. När en person istället

upplever att den inte styr sin tillvaro själv utan att det istället är yttre omständigheter som gör detta har den Extern locus of control. Att en person upplever Extern locus of control innebär även att de anser att det är andra faktorer än de själva som gör att de inte klarar av en viss situation (Rotter 1966).

4. Metod och forskningsetik

4.1. Metodval

Studiens empiri består av kvalitativa intervjuer. Kvale & Brinkmann (2014) menar att forskaren genom en kvalitativ intervju kan få kunskap av respondenternas erfarenheter och känslor samt får beskrivet av respondenterna hur deras värld ser ut. Forskaren ska genom detta sätt försöka förstå hur respondenterna ser på världen utifrån deras egna perspektiv. Denna studie syftar på att undersöka hur skolkuratorerna beskriver kontroll över sin arbetssituation. Genom att ta del av respondenternas erfarenheter och beskrivningar kan deras beskrivningar av kontrollen skådas. Genom att samtala med kuratorerna och kunna ställa följdfrågor så ökade chansen att få ett mer djupgående resultat än om andra metoder använts. Detta för att få en djupare förståelse för deras arbetssituation.

För att få svar på studiens frågeställningar användes semistrukturerade intervjuer. Bryman (2011) menar att forskaren som använder semistrukturerade intervjuer har specifika teman som berörs under intervjutillfället men att intervjupersonen själv har en stor möjlighet att svara på sitt egna sätt. Genom att ha färdiga teman och en färdig intervjuguide så fanns det en större chans att intervjuerna skulle beröra det studien syftade till att undersöka än om en öppen intervjuguide hade använts. För att kuratorerna själva skulle ha en möjlighet att påverka intervjuernas riktning så användes ett begränsat antal förbestämda intervjufrågor som dessutom skulle vara öppna i så stor utsträckning som möjligt. Genom denna metod kunde kuratorerna därmed få ett större utrymme att prata om vad de tyckte var relevant. Detta medförde att intervjuerna kunde ha ett större fokus kring det istället för vad jag som intervjuare trodde att kuratorerna ansåg var viktigt. Under analysprocessen förändrades dock syftet med studien. Visserligen var det de grundläggande intervjufrågorna som gav den empiri som gjorde att syftet kunde förändras, samtidigt finns det en chans att resultatet hade varit

annorlunda om intervjufrågorna hade haft en tydligare anknytning till begreppet kontroll. Detta kan därmed ha påverkat empirins utfall.

4.2. Urval

Som tidigare nämnt under ”1.4. Förförståelse” så har jag tidigare under min socionomutbildning varit i kontakt med kuratorer på både en gymnasieskola och en grundskola i en kommun. Då jag redan haft kontakt med dessa såg jag det som potentiella deltagare i min studie, de blev därför en del urvalet. Detta skulle Bryman (2011) beskriva som ett bekvämlighetsurval då jag redan har åtkomst till potentiella respondenter. Samtidigt skulle fler kuratorer behöva intervjuas än de jag redan har haft kontakt med. Detta dels då det hade kunnat finnas en risk att endast intervjuas dessa då de kanske inte hade gett samma beskrivningar som de hade gjort till en intervjuare de inte haft kontakt med tidigare. Men att intervjuas fler kuratorer var även viktigt av andra anledningar. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) menar att om sex till åtta personer intervjuas så minskar risken med att studien får en empiri som är beroende till respondenternas väldigt personliga uppfattningar. Att genomföra mins sex intervjuer var därför ett krav för att kunna utläsa ett mönster. Urvalsgrupp resulterade i skolkuratorer på både grundskolor och gymnasieskolor, både offentliga och privata inom samma kommun. För att minska urvalet kontaktades enbart de kuratorer som hade en fast anställning på skolorna. Sammanlagt 23 kuratorer kontaktades och sju av dessa intervjuades.

4.3. Genomförandet av intervjuerna

För att komma i kontakt med skolkuratorerna användes de offentliga uppgifterna som fanns i den valda kommunens olika webbsidor. På dessa fanns kontaktuppgifter till kuratorer på både offentliga och privata skolor. När kontaktuppgifterna samlats in skickades ett informationsbrev (se bilaga 1) över mail till urvalsgruppen. De kontaktades den 6/11 och de fick en vecka på sig att svara. Av de 23 som informationsbrevet skickades till var det sju skolkuratorer som svarade ja till att delta och tre som svarade nej, övriga svarade inte. Vidare

kontaktades de sju som svarade ja, de fick en möjlighet att ställa frågor om studien och tiderna till intervjuerna bokades.

Innan intervjuerna genomfördes så behövde intervjufrågor till kuratorerna konstrueras. Jag inledde därmed att skriva ner de frågor jag ansåg var relevanta för att få svar på studiens frågeställningar. Vidare valdes de frågor som jag ansåg var särskilt intressanta och viktiga att få svar på. Intervjufrågorna begränsades till 10-20 frågor, detta för att kunna ha en frihet att anpassa intervjun efter kuratorernas utsagor samt få en möjlighet att ställa följdfrågor. Under tiden som frågorna valdes så urskildes olika områden som intervjuerna skulle belysa. Dessa områden blev teman till intervjuguiden (se bilaga 3).

Samtliga intervjuer skedde en och en med skolkuratorerna mellan den 171114–171117. Innan en intervju påbörjades informerades intervjupersonen om de teman som skulle gås igenom under intervjutillfället. Intervjupersonen fick även ytterligare ett tillfälle att ställa frågor om studien. Vidare fick intervjupersonen signera en samtyckesblankett (se bilaga 2). När detta var genomfört påbörjades intervjun.

Varje intervju spelades in med min mobiltelefon. Detta för att jag som intervjuare skulle kunna ha ett större fokus på respondenternas utsagor under intervjutillfället istället för att på skriva ner dem. Detta för att få en möjlighet att lägga större fokus på ha en väl fungerande intervju och komma på följdfrågor som gynnat studien. En annan fördel med att spela in intervjuerna var att jag i efterhand kunde lyssna på intervjuerna ett flertal gånger för att fånga aspekter som jag inte uppfattade under intervjutillfället.

4.4. Tillförlitlighet

Ett sätt att bedöma tillförlitligheten i kvalitativ forskning är att uppfylla kriterierna för trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att styrka och konfirmera (Bryman 2011). Dessa kriterier används för att bedöma studiens tillförlitlighet.

För att öka trovärdigheten i studien var det i stor vikt att respondenterna skulle känna igen sig i den beskrivning som gjordes av deras sociala verklighet (Bryman 2011). Det finns en viss svårighet för denna studie att uppnå trovärdighet. Respondenterna har inte haft någon möjlighet att se resultatet av studien innan den publiceras och kan därmed inte uttrycka om de känner igen sig i den innan den väl är publicerad. Under intervjuerna hade jag därmed som

ambition att berätta för intervjupersonerna hur jag som intervjuare uppfattade deras svar för att därmed ge dem en möjlighet att bekräfta om jag uppfattat dem rätt. I avsnittet ”5. Resultat och analys” visas både de mönster som fanns i de utvalda områdena ur empirin men även undantag. Detta för att visa den bredd som svaren gav för att visa en rättvisande bild över empirin.

Om studien är överförbar så ska resultatet likna det som hade uppkommit av att göra en studie i ett liknande sammanhang. Därför behöver forskaren göra en tydlig beskrivning av hur sammanhanget ser ut (Bryman 2011). Genom att detaljerat redogöra hur intervjuerna gått tillväga under ”4. Metod och forskningsetik” så har kuratorernas sammanhang därmed beskrivits, vilket stärker överförbarheten i studien.

För att uppfylla kriteriet pålitlighet ska studien kunna granskas av andra kollegor eller forskare (Bryman 2011). Genom att redogöra hur empiri-insamlingen gått till och hur den analyseras så ökar möjligheterna för andra forskare att granska studien. Detta i kombination med att jag genomgående i studien varit tydlig med vad som är mina tolkningar och vad andra källor menar stärker pålitligheten.

Att styrka och konfirmera handlar om att forskaren ska vara medveten om att det inte går att vara fullständigt objektiv i samhällslig forskning (Bryman 2011). Denna studie kommer inte endast resultera i vad de olika skolkuratorerna säger utan den påverkas även av mig som forskare. Jag är en del av studiens uppbyggnad genom att jag tolkar respondenternas utsagor, både under intervjutillfället men även under analysen. Studie kommer därmed påverkas av min förförståelse och världsbild. Jag kan inte vara fullständigt objektiv då jag var en del i skapandet av intervjuerna och min tolkning av verkligheten och språket har avgjort vad analysen resulterade i. Jag har dock i största möjliga mån strävat efter att inte låta min analys av kuratorernas utsagor påverkas av mina personliga värderingar eller teoretiska inriktningar på ett avgörande eller skevt sätt. Detta för att låta studien vara så objektiv som möjligt. Min förförståelse av skolkuratorernas arbetssituation kan både vara till fördel och nackdel. Genom att ha tillgång till denna kunskap har jag haft möjlighet att ställa frågor som jag möjligen inte hade kommit på om jag inte haft denna kunskap. Genom min förförståelse kan jag även känna igen de beskrivningar som finns och ha en förståelse för innebörden av dem. Det kan dock även resultera i det motsatta då jag kan tro att jag har en förståelse för en utsaga fastän jag egentligen inte har det. Då jag analyserar ensam har jag ingen möjlighet att få höra en annans persons tolkning av materialet. Genom att genomgående använda citat i ”5.

Resultat och analys” ger detta läsaren en möjlighet att själv tolka det som intervjupersonerna sagt även utan min tolkning av citatet.

Ytterligare en aspekt att ta hänsyn till i bedömning av studiens pålitlighet är användningen av de teoretiska perspektiven. Locus of control och Själveffektivitet är i grunden skapta för att kunna mätas (Bandura 1977 & Rotter 1966). Jag fann dock definitionerna av dessa begrepp användbara i analysen av utsagorna även om de inte har använts på det sätt som de egentligen var tilltänkta för. Materialet ger därmed inget mätbart resultat utan snarare en indikation om olika situationer och resurser som förstärker och försvagar känslan av att ha kontroll. En annan kritik är att begreppen är över 40 år gamla och det är oklart om deras definitioner och förklaringsmodeller är aktuella än idag. Men då en kunskapsöversikt visar att de fortfarande används flitigt, ses som klassiker och är etablerade tyder det på att teorierna fortfarande är användbara.

4.5. Analysmetod

Efter varje intervju så transkriberades intervjuerna noggrant. Detta för att kunna utläsa vad respondenterna sagt för att på ett effektivare sätt kunna arbeta med empirin (Bryman 2011). Redan under denna process kunde olika innehåll i intervjuerna urskiljas men materialet var fortfarande för omfattande för att innehållet skulle vara klarlagt. För att kunna få en överblick över empirins innehåll så lästes materialet igenom upprepade gånger. Samtidigt som detta skedde färglades de olika delarna i texten där olika färger representerade citatens olika innehåll. Dessa olika färger representerade och sammanfattade var citaten handlade om och skulle enligt Rennstam och Wästerfors (2015) kallas för kodning. Genom att dela in kodningarna i olika teman bildades en tydlig översikt över materialets innehåll, något som kallas för en tematisk analys (Langemar 2008). Dessa teman var samma teman som fanns i intervjuguiden, det vill säga: *bakgrund*, *arbetsuppgifter*, *arbeta i en skola* och *övrigt*. Då dessa teman blev för stora för att känna tydlighet så söktes nya teman fram. Dessa blev: *arbetsuppgifter*, *handlingsutrymme*, *tydlighet*, *gränser*, *möjligheter* och *samhörighet*. Först här gick det att utläsa mönster i kuratorernas utsagor.

Dessa olika teman kunde analyseras på olika sätt och med hjälp av olika teorier. Några teorier som hade kunnat användas var organisationsteori och KASAM. Då det fanns en

kunskapslucka inom skolkuratorers upplevelser av kontroll valde jag istället att analysera materialet utifrån detta begrepp med hjälp av teorier som är förankrade i det, dessa blev Locus of control och Själv effektivitet. Genom en sökning efter nya teman i anknytning till kontroll och med hjälp av teorierna framkom nya teman: *Kontroll hos sig själv, kontroll utanför sig själv, erfarenheter, handledning* och *stöttning*. Här urskildes mönster och kuratorernas upplevelser av kontroll och de avvikelser som fanns. Först här färdigställdes det slutgiltiga syftet och frågeställningarna.

4.6. Etiska dilemman

Vetenskapsrådet (2002) beskriver individskyddskravet som ett skydd för samhällets medlemmar mot opassande insyn i befolkningens exempelvis livsförhållanden samt att de inte får utsättas av kränkning, förödmjukelse, psykisk och fysisk skada. För att uppnå individskyddskravet var intervjufrågorna endast anknutna på skolkuratorers profession och inga områden som jag upplevde var för känsliga eller privata. Intervjufrågorna var i så stor mån som möjligt ställa öppna, detta för att respondenterna själva skulle kunna avgöra hur mycket de ville säga och vad de ville belysa. Under intervjuerna försökte jag som intervjuare vara uppmärksam på om kuratorerna kände sig obekväma när jag ställde vissa frågor. Jag upplevde inte att det skedde några övertramp.

Vetenskapsrådet (2002) skriver om fyra olika etiska principer som forskare bör följa. Den första principen de skriver om är informationskravet. Det innebär i detta fall att personerna som intervjuas ska få reda på forskarens namn och institution, syftet med studien och hur den kommer genomföras. Forskaren ska även informera respondenten om skada eller obehag kan finnas, att resultaten endast är till för forskningen man bedriver och att det är frivilligt för respondenten att delta (Vetenskapsrådet 2002). Frivilligheten att delta omfattas av samtyckeskravet. Detta innebär att respondenterna ska samtycka till att vara med i studien, att de har rätt för att bestämma vilka frågor de vill svara på och kan avbryta sin medverkan utan att få några negativa konsekvenser (Vetenskapsrådet 2002). För att uppnå informationsskyddskravet skickades ett informationsbrev (se bilaga 1) till urvalsgruppen. Det innefattade allt som informationskravet menade att respondenterna skulle informeras om. Vidare ringdes de sedan upp och fick möjlighet att ställa frågor kring studien. För att uppnå samtyckeskravet informerades de både om samtyckets innebörd genom informationsbrevet

och samtyckesblanketten (se bilagor 1 & 2). Genom att svara ja till att delta i studien så hade respondenterna lämnat sitt samtycke.

Det tredje kravet är konfidentialitetskravet och innebär att material och personuppgifter ska förvaras så att ingen obehörig kommer åt dem samt att människor som är utomstående inte ska kunna identifiera de medverkande i studien (Vetenskapsrådet 2002:12).

Empirin förvarades så att den bara var tillgänglig för mig. Under ”5. Resultat och analys” var skolkuratorerna anonyma, varken deras namn eller kommun redovisas. Istället för att utge namn under analysen så är kuratorerna benämnda IP1 till och med IP7 där IP är en förkortning till intervjuperson. Ingen av de citat som redovisades ansåg jag gick att koppla till en specifik skola eller kurator.

Det sista kravet är nyttjandekravet och innebär att uppgifterna forskaren får ta del av endast ska användas i forskningsändamål och inte exempelvis säljas vidare (Vetenskapsrådet 2002:14). Som tidigare nämnts så förvarades empirin på ett sådant sätt att bara jag hade tillgång till den. Empirin delgavs inte med någon annan och kommer inte heller göra det.

5. Resultat och analys

I detta avsnitt redovisas ett urval av respondenternas utsagor och analyser av dessa. Detta sker genom en summering av vad de sagt inom vissa områden, både genom sammanfattningar och citat där intervjupersonernas egna ord beskriver sina erfarenheter. Vidare redovisas analysen av deras utsagor för att se hur de upplever kontroll i deras arbete. Denna analys görs med hjälp av de valda teoretiska begreppen Locus of control och Själv effektivitet samt den kunskap som redovisas under ”2. Kunskapsläge”. I analysen värderas inte skolkuratorernas grad av Locus of control och Själv effektivitet utan visar snarare min tolkning av de olika faktorerna som stärker och försvagar dessa och därmed känslan av att ha kontroll.

Innehållet i under ”5. Resultat och analys” är uppdelad i två delar. I den första delen redovisas analyserna av var kuratorerna uttrycker att kontrollen finns belagd. I den andra delen redovisas istället de resurser som kuratorernas utsagor tyder på att de har för att känna kontroll.

5.1. Kontroll över det praktiska arbetet

5.1.1. Kuratorernas egna inflytande i arbetet

När skolkuratorerna beskrev sina arbetsuppgifter framkom det att många arbetade med liknande typer av arbetsuppgifter. Något som däremot skiljde de flesta åt var vad de valde att betona som prioritet och därför var extra viktigt att lägga tonvikt vid. Exempelvis berättade en kurator att hon arbetade mycket med eleverna genom att arbeta med lärarna till dem. En annan betonade istället vikten av förebyggande arbete och en tredje berättade att hon hade många olika möten med elever och samtal med deras föräldrar. Något som de flesta kuratorer uttryckte var att de hade en stor möjlighet att själva styra sitt arbete, något som även beskrivs i Backlunds (2007) studie. Exempelvis uttrycker två kuratorer följande;

IP6: Jag har en väldigt stor frihet att bestämma, men frihet innebär också att man ibland inte har så tydliga strukturer

IP4: Som skolkurator får du utforma dina arbetsuppgifter utifrån vem du är. Så jag har utformat dem ifrån vad jag vill göra, vilket är en förutsättning för att det skall vara roligt.

Dessa citat visar att skolkuratorerna upplevde sig ha ett stort utrymme att styra över sitt arbete själv och att det finns många olika sätt att arbeta på. Det första citatet visar även att skolkuratorerna uppfattar att tydliga strukturer saknas. Att arbetet saknade dessa tydliga strukturer skulle därmed kunna tolkas som att kuratorerna upplever att de i detta avseende har en lägre känsla av att ha kontroll över sitt arbete då tydligheten saknas, det vill säga en lägre känsla av intern locus of control (Rotter 1966). Genom att själva välja hur de skulle arbeta var därmed ett medel kuratorerna använde för att känna att de styr sitt arbete och därmed öka denna känsla. När kuratorerna själva väljer sina arbetsuppgifter - både vad de ska arbeta med och inte - kan därför stärka känslan av att ha kontroll över sin arbetssituation och därmed stärka sin känsla av intern locus of control (Rotter 1966). På grund av både den osäkerhet kring yrket och den möjlighet att kunna påverka sitt arbete finner jag därför att de både känner intern och extern locus of control (Rotter 1966). Min uppfattning var dock att friheten att bestämma över sitt arbete var något önskvärt och sågs som något positivt, trots att friheten innebar att strukturer saknades. Denna positiva inställning till friheten att bestämma kan tolkas som att individerna upplevde en tilltro till sin förmåga att klara av de uppgifter som

yrket krävde av dem, trots de otydliga ramarna. Detta kan peka mot en starkt känsla av själveffektivitet (Bandura 1977) hos skolkuratorerna och därmed en starkt känsla av att ha kontroll.

Kuratorerna berättade även att de själva oftast kunde sätta gränser för vad de skulle arbeta med fastän det kom förfrågningar från annan skolpersonal. Dessa förfrågningar kunde komma från både lärare och rektorer och kunde bland annat handla om att prata med en elev eller göra en klassobservation. Kuratorerna berättade att de kände att det fanns goda möjligheter att diskutera med rektorn eller läraren om dessa arbetsuppgifter var lämpade eller inte för en skolkurator. De kunde även diskutera om det kunde finnas en annan lösning eller arbetssätt för att nå det resultat som samtliga inblandade önskade. Kuratorerna beskrev även att de kunde säga nej till att utföra arbetsuppgiften om de upplevde att det inte fanns tid eller ansåg att uppgiften inte tillhörde en skolkurators uppdrag. Exempelvis uttrycker två kuratorer;

IP5: Det är lite olika. Dels har man alla som skickar elever, 'kan du fixa in den här eleven?' som om man lämnar in på reparation, 'fixar du det?' Jag försöker vara tydliga men det, att det inte funkar så. Och jag tycker ändå att det har blivit bättre med det. Sedan tycker jag en del lärare har mer rimliga förväntningar [...] Jag får kämpa för att tydliggöra att jag inte är fixare, att det inte funkar så. Men jag tycker ändå att det har förändrats, att förväntningarna är mer rimliga

IP2: Ja, kommer en lärare som säger 'nu skulle vi behöva hjälp med en klass här, har du möjligheter att göra lite observationer?' Då kan jag säga ja eller nej

Dessa citat visar att även om andra aktörer kom med förfrågningar till kuratorerna så var det dem själva som i slutändan fick bestämma. Att avgränsa sitt sätt att arbeta kan som sagt vara ett medel och kanske en förutsättning för att känna intern locus of control (Rotter 1966) då de själva känner att de kan välja vad de kan arbeta med och inte. Genom att välja bort arbetsuppgifter som de själva inte anser att de ska utföra kan det även medföra att de känner ansträngning utan olust (Rotter 1966) kring sitt arbete. Rotter (1966) menar att om en persons känsla av olust har tydliga samband med att inte känna kontroll. När kuratorerna väljer sina arbetsuppgifter efter behag så ökar därmed även känslan av kontroll.

Kuratorerna uppgav att annan skolpersonal kan förvänta sig att de ska utföra uppgifter som de själva inte anser är rimliga. Att kunna styra arbetsuppgifterna mot uppgifter som faktiskt är

möjliga ökar troligtvis också lusten och därmed känslan av att ha kontroll (Rotter 1966). Skolkuratorerna menar även att det fungerar bra när de sätter gränser och att de kan ta sig an genomförbara uppgifter. Det kan medföra en tilltro till deras egna förmågor att utföra sina arbetsuppgifter. Detta skulle i sin tur innebära att deras möjlighet att sätta gränser är en förutsättning för att både känna ansträngning utan olust men även för att stärka själv effektiviteten. Det kan medföra en känsla av att de har kontroll (Rotter 1966 & Bandura 1977)

Rimliga förväntningar och förmågan att sätta gränser beskrivs alltså som viktiga för skolkuratorerna. Utöver detta beskriver även en majoritet av kuratorerna vikten av att rektorn stöttar dem i att bedriva sitt arbete. Genom att rektorerna godkänner deras arbete så kan det implementeras i verksamheten. De flesta kuratorerna beskriver att de känner att rektorerna litar på deras omdöme och vill att skolan ska arbeta med de psykosociala frågorna. Exempelvis uttrycker en kurator sig såhär;

IP1: Man kan vara en superfighter och tänka 'jag slår igenom det här'. Men man behöver sin ledning i ryggen för att få mandat att jobba med psykosocialt. Alltså att det blir det här; 'skolpsykosociala frågor YES, från morgon till kväll, vi gör det hela tiden!'

Detta citat visar att kuratorn upplever att det är viktigt att ha rektorns godkännande för att kunna bedriva sitt arbete. Som nämnts tidigare upplevde de flesta kuratorerna att de hade detta och därför kunde styra sitt arbete och integrera det i skolan. Undantaget var en kurator, IP3, som beskrev att hon kände att hon inte kunde arbeta på det sätt hon ville i skolan. Hon kände att ledningen litade på hennes kompetens men upplevde att hon inte fick medhåll i sina önskemål i hur hennes arbete i skolan skulle bedrivas. Hon fick visserligen bestämma över sitt eget dagliga arbete men inte över hela arbetets struktur i skolan.

Att kunna bestämma över sitt arbete verkar alltså vara villkorat till ledningens stöd. De flesta kuratorer ansåg att de hade detta. Detta skulle kunna tolkas som att utrymmet att själv bestämma kan vara villkorat till ledningens intresse kring frågorna i grunden eller till hur skicklig skolkuratorn är på att marknadsföra sina idéer för ledningen om denna är skeptisk. Detta kan visa skolkuratorns svagare position i skolan som Backlund et al (2012) beskriver, detta då skolkuratorn inte har mandat att genomföra det önskade arbetet utan andra aktörers godkännande. Att ledningen har intresse för det skolkuratorn vill arbeta med eller om kuratorn är skicklig på att marknadsföra sina idéer skulle kunna vara ett tecken på en starkt intern locus

of control (Rotter 1966). Många kuratorer ansåg att de hade en frihet att styra sitt arbete men ansåg att det berodde på ledningens inställning. Vilken inställning ledningen hade kunde stärka känslan av extern locus of control (Rotter 1966). Att ledningens inställning till psykosociala insatser skulle kunna vara avgörande för skolkuratorns känsla av kontroll får gestaltas framför allt av en kurator, IP3, som inte upplevde att ledningen gav klartecken för olika projekt. Kuratorn kände inte att hon kunde styra sitt arbete i den utsträckning hon ville på grund av att ledningen inte godkände hennes idéer. Då hon inte kände att hon kunde styra sitt arbete på grund av ledningen så indikerar det att hon istället kände att det var hennes omständigheter som kontrollerade henne. Hon skulle i så fall ha en högre känsla av extern locus of control (Rotter 1966) än de andra kuratorerna som kände att ledningen stöttade deras idéer.

5.1.2. Omständigheters inflytande

Även om kuratorerna berättade att de själva kunde bestämma över sitt arbete så menade samtliga att deras arbetes uppbyggnad även var beroende av hur omständigheterna runt dem såg ut. De beskrev att arbetet styrdes efter behoven som fanns i skolan och även att deras arbete i viss utsträckning var akutstyrt, detta i likhet med vad Wemminger och Pettersson (2017) påtalar. Flera berättade även att deras planering av sina arbetsdagar kunde ändras snabbt beroende på akuta ärenden. Detta medförde att ”arbetet prioriterar sig självt” och att det är ”skiftande”. Exempelvis beskriver två kuratorer följande;

IP2: Samtidigt styrs det [arbetet] mycket utifrån hur behovet ser ut, från lärare, elever och sådär

IP6: Ingen dag är den andra lik. Man kan ha planerat en dag ganska väl, men det kan ändras ganska snabbt. Plötsligt kan det stå en elev utanför och gråter och då kan man inte säga nej

Citaten tyder på att det både kan vara skolans behov som styr men även att när de själva planerat en dag så kan det ändras på grund av yttre omständigheter. Då arbetet påverkas mycket av behovet, skolans klimat och akuta händelser så kontrollerar även dessa utomstående händelser kuratorns arbete. Kuratorerna beskrev dock att variationen och flexibiliteten i arbetet var något som de uppskattade så länge det växlades med lugnare

perioder. Variationen i arbeten hade kunnat ses som en känsla av en stärkt extern locus of control (Rotter 1966). Detta då de inte har en stabil struktur i arbetet utan att det kunde förändras. Dock visar intervjuerna att denna omställning var lustfylld. Det indikerar att kuratorerna upplever dessa situationer som ansträngande utan olust och därmed att de har en tillräckligt stark känsla av intern locus of control för att hantera denna flexibilitet (Rotter 1966). Det kan även visa att de känner sig trygga med att övervinna de hinder och reda ut de krävande situationer som medföljer med den oförutsägbarhet som finns. Detta visar därför att de har en tillräckligt hög känsla av själv effektivitet (Bandura 1977) för att klara av sitt arbete och därmed känner att de har kontroll över sin arbetssituation.

En del kuratorer menade att annan skolpersonal och ”skolans klimat” påverkade hur de kunde bedriva sitt arbete. Indirekt berättade flera kuratorer att deras arbetes utformning var beroende av hur andra aktörer arbetade. En kurator, IP7, beskrev att skolan ofta försökte lösa problembeteenden hos elever genom att utreda diagnoser. Denna kurator berättade att det var svårt att arbeta i ”en tid med stort fokus på diagnoser” och fick arbeta mycket med att ge skolan ett kontextuellt perspektiv. Detta påminner om Backlund et al (2012) som menade att problembilden hos elever oftast ses som ett individuellt problem och då kuratorer som har en lägre status inte får sitt perspektiv tillmötesgåendet lika lätt. Både IP7 och Backlund et al (2012) studie visar att kuratorer kan behöva arbeta mer med att ge andra aktörer ett kontextuellt perspektiv än ett individuellt perspektiv.

De allra flesta kuratorer berättade att de kunde bedriva det arbete som de ville bedriva och men en kurator, IP3, kände att hennes önskemål om nya arbetsmetoder inte fick genomslag och att hon därmed inte kunde arbeta så hon ville. Följande citat visar exempel på hur olika kuratorer menar att de påverkas av omgivningen;

IP2: Kan tänka mig att arbetet ser olika ut beroende på vilken skola man hamnar på

IP3: De skolor som jobbar mycket förebyggande, de har ett annat tänk i grunden

Detta tyder på att kuratorerna upplever att andra aktörer i skolan påverkar hur de kan bedriva sitt arbete. Citaten visar att kuratorerna upplever att deras arbete kan se ut olika beroende på var de arbetar. Detta visar även att det inte endast är de själva som bestämmer hur de arbetar utan att de påverkas av omständigheterna runtomkring. Många kände att de kunde arbeta på

det sätt som de ville under förutsättning att skolans klimat var tillåtande till skolkuratorns arbete. Kuratorernas upplevelse av att ha intern locus of control (Rotter 1966) påverkades därför av hur mycket de kände att annan skolpersonal höll med dem om hur de skulle arbeta. En kurator, IP3, berättade att hon kände att hon inte kunde bedriva det arbete hon önskade på grund av att hon kände att skolan inte bemötte hennes önskat att utveckla sin yrkesroll. Under dessa förutsättningar kände hon olust vid ansträngning och att hon själv inte hade den kontroll över sin situation som hon önskade. Därmed pekade detta på att hon hade en större känsla av extern locus of control (Rotter 1966). När kuratorn inte får genomslag för sina krav på förändring verkar hon snarare känna att omständigheterna kontrollerar hennes arbete istället för hon själv, det vill säga att hon upplever extern locus of control (Rotter 1966). När kuratorerna har möjlighet att styra över sitt arbete kan de utföra de beteenden som krävs för att nå upp till sina mål. Detta tyder på en stärkt själv effektivitet och därmed en stärkt känsla av att ha kontroll (Bandura 1977).

En kurator, IP7, berättade att det hennes arbete bestod av var helt beroende av andra aktörer inom skolan och att arbetet var ett ”teamarbete”. Samtliga kuratorer höll med om att andra aktörer inom skolan hade en stor påverkan på deras arbete, om hur de ska arbeta och inte. Skolkuratorerna beskrev stora skillnader mellan sin egen profession och andra professioner inom elevhälsan och en majoritet berättade att det inte var ovanligt att skolpersonalen kunde gå in i varandras roller, främst inom elevhälsoteamet och i akuta ärenden. Detta i likhet med Hylaners studie (2011) där många kuratorer upplevde en viss gränsdragningsproblematik. Kuratorerna berättade bland annat om att de ofta diskuterade elevärendena med lärare och elevhälsoteamet och vissa uttryckte att de utvecklades tillsammans med elevhälsoteamet. Personalen inom elevhälsoteamet kunde även komma fram till lösningar med hjälp av varandra. Följande citat visar två kuratorer som beskriver varför de ansåg att det var positivt att arbeta med elevhälsoteamet;

I: Tycker du att det är tydligt inom elevhälsoteamet, vem som ska göra vad?

IP6: Inte alltid, och därför är det väldigt viktigt att man kan tala om det. Vi försöker att ta upp ärendena på ett gemensamt möte, så vi faktiskt ser vem det är som ska ta i vad.

IP2: Flera sitter här och har öppna dörrar så man kan bolla ett ärende, så samarbetet är jätteviktigt

Vikten kuratorerna ser i att samarbeta med elevhälsoteamet kan visa att det tillvägagångsätt kuratorn ska ha i vissa situationer inte alltid är självklara. Det är heller inte självklart om kuratorn är den rätta personen att utföra ett visst arbete. Att diskutera elevärenden med elevhälsoteamet kan vara ett sätt för kuratorerna att sträva efter att känna kontroll över sitt arbete, detta genom att göra tydliga gränser angående vem som ska göra vad. Det kan även visa att själveffektiviteten stärks då de tillsammans med andra kan finna de beteenden som krävs för att nå ett önskat resultat, och därmed känslan av att ha kontroll (Bandura 1977). Vid vissa akuta situationer upplevde somliga kuratorer att de gick in i andras yrkesroller, detta då de stressade situationerna oftast påverkade fler än kuratorn. Under dessa premisser skulle känslan av extern locus of control (Rotter 1966) kunna medföra att kuratorerna då de kände en så pass hög stress att de utfört arbetsuppgifter som inte var deras för att minska stressnivån. Men samarbetet under de akuta situationerna ansågs vara viktigt. Samarbete med andra i ett fall kan vara ett tecken på att skolkuratorerna inte har kontroll men med hjälp av andra strävar efter att få det. Att göra andras uppgifter och ställa upp kan därför kännas okej då det medför att de får en känsla av att ha kontroll över sina omständigheter. Mer om denna analys redovisas under ”5.2.2.Handledning och rådgivning”.

Något som kuratorerna uttryckte var det största hindret i deras arbete var tiden som de hade till förfogande. Oftast lades det mindre tid på det förebyggande arbetet än vad de önskade, något som även Wemminger och Petterssons (2017) beskriver som en vanlig uppfattning. En kurator arbetade dock mycket förebyggande och uttryckte ingen saknad av detta. Många uttryckte att de hade en vilja att göra mer än vad de gjorde men att det inte gick på grund av tidsbrist och att man därför inte kan ”springa på alla bollar”. De uttryckte att de hann med det mesta men inte i den mån de ville och vissa kunde känna sig otillräckliga.

Kuratorerna beskrev att tidsbristen var en stor svårighet i deras arbete då de inte hann med allt de ville. Att känna denna stress över att inte hinna med leder till en känsla av kontrollförlust, det vill säga en upplevelse av ansträngning med olust (Rotter 1966). Det externa omständigheterna gör att skolkuratorn inte har tid till att genomföra det som det beslutats att de ska göra inom arbetstidens ramar. Kuratorerna berättade att de i dessa situationer behövde prioritera bort vissa arbetsuppgifter. Det kan ses som ett medel för att öka känslan av att ha kontroll över sitt arbete.

5.2. Resurser som kan stärka känslan av kontroll

5.2.1. Erfarenhet

Något som flertal kuratorer värdesatte högt var att känna till arbetets gränser. För att göra detta menade de att det var viktigt med erfarenhet av arbete som just kurator, men även andra former av socialt arbete. Den här erfarenheten gjorde att deras uppgifter på arbetsplatsen blev tydligare samtidigt som det gav insikt om var deras uppdrags gränser gick, dels i förhållande till andra professioner men även angående vad som behövde prioriteras i arbetet. D-Wester (2005) beskriver att skolkuratorers arbete påverkas av andras förväntningar på dem. Intervjuerna tyder på att erfarenhet i yrket medför att skolkuratorerna kan stå emot dessa förväntningar om de motsäger deras egen åsikt om vad en kurator ska göra. Följande citat är ett exempel på erfarenhetens betydelse i gränssättningen;

IP7: Vår roll är mer diffus. Ingen vet riktigt vad de kan förvänta sig av oss och det vet vi kanske inte själva heller. Och då kan man, om man inte är uppmärksam, bli använd till saker som man inte ska arbeta med. Men jag tänker om man har jobbat i många år så har man lite koll

Att ha erfarenhet av yrket eller andra yrken inom socialt arbete hjälpte de flesta kuratorer att sätta gränser. Detta medförde att arbetet kändes tydligare och därmed att de kände kontroll över det. Även om omständigheter påverkade arbetet så kände kuratorerna att kontrollen fanns hos dem själva om de själva visste var gränserna gick. Mau, Li och Hoetmers studie (2016) visar att skolkuratorerna kunde ha arbetsuppgifter som de ansåg inte tillhörde en skolkurator. Detta kunde enligt kuratorerna själva undvikas både då de själva hade utrymmet att sätta gränser men även erfarenhet i var gränserna bör gå. Om de sa ifrån vid påtryckningar blev de oftast lyssnade på. Detta visar att tidigare arbetserfarenheter kan betraktas som en förutsättning för att känna intern locus of control (Rotter 1966). Erfarenheterna kan även betraktas som en förutsättning för själv effektivitet då kuratorerna vet vilka beteenden de behöver utföra för att uppnå sina mål (Bandura 1977), det vill säga vad de ska göra och inte för att känna att de gör ett bra arbete. Genom erfarenheten kan de ha lärt sig vilka strategier som fungerar och inte och därmed fått en starkt själv effektivitet, och därmed känsla av att ha kontroll (Bandura 1977).

Kuratorerna berättade även om erfarenheter av att deras arbete som resulterade i en positiv erfarenhet. Många berättade om att de kände att deras arbete gjorde skillnad i en positiv bemärkelse. Exempelvis beskriver två kuratorer följande;

IP5: Jag har andra glasögon så det innebär att ibland så kan man sitta på ett sådant möte och så bestäms det massa saker; 'nu ska du [en elev] göra såhär, du får lägga upp dina arbetsuppgifter på det sättet, du får arbeta hemma' och allt det där. Så kommer jag in och säger 'men har han förmåga till det? Hur ser det ut? Det låter ändå som han är deprimerad, och hur ser de sociala möjligheterna ut hemma?' Där kan jag ibland känna jag att min roll är så himla viktig, att jag lyfter in ett annat perspektiv

IP6: Det blir ju inte ett mätbart resultat, som på löpande band, på så vis, det kan det aldrig bli. Men jag känner ibland att jag gör skillnad, det gör jag. Jag kan se att elever blir lättade när det kommer med något jobbigt. [...] Och som jag sa innan, att jag kan ta upp elevens behov på ett annat sätt på möten, att "tänk på det här och det här", "man kanske kan göra så här". Vända och vrida lite

Då skolkuratorerna har erfarenhet av att deras arbete gjort skillnad i positiv bemärkelse så indikerar det att deras känsla av själv effektivitet stärks. Detta då kuratorerna kan klara av de uppgifter som de känner är viktiga med deras arbete med hjälp av sitt agerande. De hade ett mål att uppnå och med sitt beteende lyckades de med detta. Enligt Bandura (1977) så är detta stärkande för själv effektiviteten. Det kan även stärka kuratorernas känsla av intern locus of control (Rotter 1966) då de känner att deras arbete styr omgivningen. Kuratorerna känner att de bidrar med något i deras arbete till övrig skolpersonal och påverkar de omgivningen med sitt arbete. Att märka av ett positivt resultat gör att arbetet känns lustfyllt och gör att skolkuratorerna vid lyckade uppdrag känner ansträngning med lust för sitt arbete (Rotter 1966).

En annan erfarenhet kuratorerna berättade om och som tidigare nämnts var att det lönade sig att säga ifrån när de upplevde påtryckningar om arbetsuppgifter de kände att de inte ville utföra. Andra aktörer kunde komma med påtryckningar om att kuratorerna skulle utföra ett visst arbete som de inte kände sig bekväma med eller som inte ingick i deras uppdrag. De fick därmed en erfarenhet att de hade mandat att säga ifrån. En kurator uttryckte dock att hon

kände motstånd i sitt arbete. Hon ansåg att hennes arbete behövde förändras men kände att hennes önskemål inte blev besvarade av övriga i skolan.

Att säga ifrån när ens arbete eller förslag på arbetsuppgift inte känns rätt kan stärka känslan av själveffektivitet (Bandura 1977). Av de kuratorer som kände att deras motstånd oftast bidrog till önskat resultat kunde känna att deras beteende gav framgång, när beteendet är framgångsrikt stärks själveffektiviteten (Bandura 1977). En kurator, IP3, kände att hon ville förändra sitt arbete i skolan men att det blev många motgångar och att hennes lust avtog när hon vid upprepade tillfällen inte fick gehör för sina önskemål. Att hennes önskan inte blev tillgodosedd av andra aktörer inom skolan innebar därmed att hennes själveffektivitet sänktes, detta eftersom hennes beteende inte ledde till att hennes mål uppnåddes (Bandura 1977). Att hon inte kunde påverka sin arbetssituation medförde att hon kände att kontrollen av arbetssituationen låg bortom henne själv, det vill säga att hon upplevde extern locus of control (Rotter 1966). Att hennes lust började försvinna gjorde att hon började känna kontrollförlust och ansträngning med olust.

5.2.2.Handledning och rådgivning

Något annat en stor majoritet av kuratorerna uttryckte var vikten av att få stöttning i hur man ska arbeta med ett elevärende. Något som många ansåg var viktigt var denna typ av stöttning från andra kuratorer då de kände att dessa hade större förståelse för deras arbete. Detta kunde ske både under en gemensam handledning med andra kuratorer och av de som arbetade med andra kuratorer kände även att dessa kunde vara stöttande. Stöttning av andra kuratorer var något en stor majoritet ville ha nära tillgängligt men saknade. Vissa uttryckte även att andra typer av socionomer, exempelvis inom socialtjänsten, kunde vara till hjälp. En kurator uttryckte sig enligt följande;

IP3: Jag behöver också vägledning i stunden, i dagen. Och ibland kan det vara rektor men ibland vet inte rektorn vad jag håller på med så då är det en socionom jag behöver prata med. Då ringer jag till socialtjänsten och rådfrågar, men det fattas ett mellanläge där som är mer tillgängligt. Ringer jag mina kollegor under en skoldag så är det i bästa fall någon som svarar men de är ju upptagna

Samtliga menade även att personal i elevhälsoteamet kunde vara till hjälp vid rådgivning med elevärenden, främst skolsköterskan och skolpsykologen. Vem av dessa som kuratorerna arbetade med närmast skiljde sig åt mellan dem. En kurator beskriver följande;

IP2: Flera sitter här [vid elevhälsoteamets lokaler] och har öppna dörrar så man kan bolla ett ärende. Samarbetet är jätteviktigt, för att inte känna sig ensam

Kuratorerna ville mer eller mindre kunna ha någon i personalen att diskutera elevärenden med. Detta för att kunna få en vägledning i hur denna ska hantera en svårighet i sitt arbete. Att kuratorerna kände ett behov av att få handledning och rådgivning i sitt arbete tyder på att det finns situationer som kuratorerna inte känner sig säkra kring i sitt arbete. I dessa situationer skulle kuratorerna därmed känna att de inte har kontroll över arbetet och känslan av intern locus of control skulle därmed minska (Rotter 1966). Själveffektiviteten sänks då de inte vet hur de ska bete sig för att nå sitt mål i arbetet (Bandura 1977). Att vilja ha handledning och rådgivning av andra personer är därmed ett medel som används för att stärka känslan av kontroll. Genom att diskutera med andra kunniga inom området så kan kuratorn finna en väg att arbeta på som gör att önskvärt resultat nås. Detta ger i sin tur en känsla av att ha kontroll över sin situation och om beteendet fungerar så stärks personens själveffektivitet (Bandura 1977).

Kuratorerna ville främst få rådgivning av andra socionomer eller annan personal inom elevhälsoteamet eftersom de kände att de hade en större förståelse för arbetet. De kunde få hjälp av rektorerna i viss mån, men de andra var att föredra. Kuratorerna måste därmed söka sig till specifika andra för att kunna få rådgivning. Att de behöver rådgivning och att de inte kan vända sig till vem som helst tyder på att de upplever att arbetet är komplext både för dem själva men även för andra. Genom att få råd av rätt person alternativt härma någons beteende kan de finna en metod för som ger önskat resultat. Att få råd kan därmed öka själveffektiviteten (Bandura 1977). Om personen behöver hjälp att nå framgång behövs råd från någon som kuratorerna upplever ha en stor förståelse för arbetet och problematiken. Wemminger och Pettersson (2017) samt Backlund (2007) menar att det är vanligt förekommande bland kuratorer att känna sig ensamma med ett stort ansvar. Under vissa intervjuer uttrycktes även en känsla av ensamhet. Många skolkuratorer berättade däremot att samarbetet med elevhälsoteamet var viktigt för att känna att man kunde få råd av de som

förstod arbetets komplexa frågor i samma grad. Detta upplevde de inte att annan skolpersonal gjorde i samma utsträckning. De uppfattade att personalen kunde känna att uppdraget var bra och viktigt men att de inte hade kompetens att förstå vad det innebär fullt ut och kunde hjälpa dem. Exempelvis beskriver en kurator;

IP5: Jag känner att det kan vara väldigt svårt för andra som inte jobbar i min profession att förstå frågan [om otydlighet]. Så när jag pratar med chefer om det så kan de i teorin komma med jättebra lösningar, som att sträcka i kalendern och säga nej. Men jag känner att det inte riktigt är så lätt när man jobbar med människor som har behov och som är i nöd

De flesta kände att rektorer trodde på ens arbete och stod bakom dem. Flera berättade att de kunde vända sig till rektor med jobbrelaterade frågor. Samtidigt som en majoritet kände att rektorerna inte kunde ge den handledning som de önskade så fanns det andra som tyckte det gick bättre. Exempelvis;

IP7: Där förlitar jag mig på rektor håller mig om ryggen. Den kan ge mig det stödet om det skulle... och det är dit jag vänder mig om det skulle blåsa

Vissa kuratorer uttryckte att arbetet var ensamt varav en uttryckte ordagrant att samarbetet var viktigt för att inte känna detta. Morgan, Greenealt och Grosselins (2014) studie visade att kuratorer sökte sig till andra kuratorer för att utbyta information men även för att känna tillhörighet. Samarbetet med elevhälsoteamet skulle därmed delvis få kuratorerna att känna en tillhörighet. Men som Wemmiger och Pettersson (2017) studie visade så kände sig en majoritet av kuratorerna ensamma med stort ansvar. Samarbetet hade därför kunnat finnas till för stöttning och hjälp kuratorer emellan. Detta för att öka personens känsla av kontroll. När personen får stöttning av en expert eller kan härma expertens beteende så stärker det själv effektiviteten (Bandura 1977) och även känslan av kontroll. Istället för att uppdraget känns för stort att kontrollera så kan stöttningen bidra till att personen istället känner intern locus of control (Rotter 1966).

5.2.3. Känsломässig stöttning av annan personal

En sista aspekt som många kuratorer beskrev var viktigt för deras arbete var att känna att ledningen står bakom en i sitt arbete. Detta var viktigt för att de skulle kunna bedriva sitt arbete. Exempelvis beskrev en kurator följande;

IP1: Man kan vara en superfighter och tänka 'jag slår igenom det här'. Men man behöver sin ledning i ryggen för att få mandat att jobba med psykosocialt. Alltså att det blir det här; 'skolpsykosociala frågor YES, från morgon till kväll, vi gör det hela tiden!'

Även om kuratorerna kände att de kunde vända sig till rektorerna om "det krisade" så kände vissa kuratorer att deras arbete inte blev så pass positivt bemött som de önskade. De kände sig istället för "bortglömda" eller "marginaliserade" av ledningen. Exempel på detta var:

IP5: Vi [inom elevhälsoteamet] är viktiga. Det finns krav på oss och det förväntas mycket om oss [...] Samtidigt känner jag inte att man visar uppskattning, så som att 'ni gör ett så bra jobb' och 'ni får ett lönepåslag här' eller 'gud vilket bra jobb ni gör'

IP3: Man kanske ska bli bättre på att marknadsföra sig och förklara vad man gör, men det finns ingen som efterfrågar det, inte ens när jag vill försöka beskriva det. Då [när hon söker rådgivning hos rektorerna] så säger de 'mmm, ah, vet inte där, det får du bestämma själv'

Vissa kuratorer uttryckte att personal inom elevhälsteamet, främst skoljuksköterska och skolpsykolog, kunde stötta dem känsломässigt om de upplevde motgångar. Andra kände dock att elevhälsoteamet inte kunde tillfredsställa dem på samma vis utan att det är "ensamt när det blåser". Vissa kuratorer ansåg att de främst fick denna typ av stöttning genom handledningen och av andra kuratorer. Precis som Morgan, Greenealt & Gosselin (2014) visar så kände de att andra socionomer och främst kuratorer kunde vara till stor hjälp. Följande citat är från en av kuratorerna;

IP2: Ja, där har vi ju handledning då, och där kan man även ta upp om något känns jobbigt. [...] Handledningen är med en handledare som man kan ta upp ett dilemma eller ärende med och få handledning i det. Där kan man också ta upp känsliga ämnen och om känslor som har uppstått. [...] Nä, ibland kan man sakna det där [att få känsломässig stöttning i skolan], men sen hur det skulle gå

till, det vet jag inte. Jag har ju goda kollegor som jag kan bolla med. Det tycker jag att jag har. Men ibland kan den känslan ändå komma över en att det kan vara jobbigt, eller att man känner sig otillräcklig, då är det svårt att hitta vem man ska vända sig till. Ibland faktiskt.

Förutom rådgivning och handledning i hur ett elevärende skulle hanteras så var möjligheten att känna stöttning kring de känslor som uppstod något som många beskrev som viktigt. Genom att bli peppad eller uppmuntrad av sig själv eller andra stärks själv effektiviteten (Bandura 1977). Så när känslor uppstår av att en situation känns svår att hantera kan stöttning av andra göra att den blir mer hanterbar och därmed ökar känslan av att ha kontroll. Många kuratorer upplevde dock en svårighet att få kontakt med någon de kunde vända sig till för att få stöttning i känslor. Att få stöttning i sina känslor ger kontroll. Att inte kunna känna att de har tillgång till det eller kunna få det medför därför att känslan av kontroll blir svagare. En annan typ av peppning och uppmuntring tänker jag är när ledningen visar att det utförda arbetet är uppskattat, behövs och att det är viktigt. Genom att få beröm för sitt arbete ökar själv effektiviteten (Bandura 1977) och därmed känslan av att ha kontroll. För de kuratorer som kände att deras arbete var uppskattat skulle själv effektiviteten öka samtidigt som själv effektiviteten skulle påverkas negativt för de kuratorer som kände sig bortglömda.

6. Slutdiskussion

6.1. Slutsatser

Kuratorerna uppgav att arbetet saknade tydliga strukturer men att detta samtidigt medförde att de hade frihet att bestämma själva. Fördelarna med den frihet som självbestämmandet medförde uppfattade jag att en majoritet av kuratorerna ansåg väga över nackdelarna med en otydlig struktur. Detta då det innebar att de kunde forma och styra arbetet till det sätt de ville arbeta på. Kuratorerna kände att även om de kunde få förfrågningar från yttre aktörer hade de en frihet att bestämma om de skulle arbeta med förfrågan eller inte och sätta gränser i sitt arbete. Den här möjligheten att själv lägga upp sitt arbete och att kunna göra det på ett lustfyllt sätt indikerar på att kuratorerna känner att de har kontroll över sitt arbete, fastän yttre faktorer påverkar det.

Det fanns dock faktorer som indikerade på att kuratorerna uppfattade att möjligheten att själv styra över sitt arbete påverkades av yttre omständigheter, i synnerhet ledningens åsikter om kuratorns arbete och självbestämmande. De flesta kuratorer berättade att ledningen lät kuratorerna utforma sitt arbete och att deras sätt att arbeta på välkomnades i skolan. En kurator berättade dock att hon kände att sina idéer om hur hon ville arbeta fick ständigt motstånd och att hon inte arbetade på det sätt hon ville arbeta på. Detta skulle kunna tolkas som att möjligheten att själv kunna styra kan vara villkorat till ledningens intresse kring frågorna i grunden eller till hur skicklig skolkuratorn är i att marknadsföra sina idéer för ledningen om denna är skeptisk. En slutsats blir därmed att kuratorerna känner att de har kontroll över sitt arbete så länge de upplever att ledningen ger dem en möjlighet att styra över det. Om kuratorerna inte har möjlighet till detta så känner de inte att de har kontroll. För att kunna se ett tydligt samband mellan detta hade fler intervjuer varit önskvärt, i synnerhet med kuratorer som upplevde att ledningen gav motstånd i kuratorernas arbete. Något jag däremot fann intressant var hur ofta under intervjuerna som kuratorerna återkom till ledningens betydelse. De som kände att ledningen stöttade dem i sitt arbete pratade mindre om ledningen under intervjuerna än de som kände att ledningen kunde vara lite motsträvig. Kanske blir det mer påtagligt för kuratorerna med vikten av ledningens stöd i arbetet när de själva känner att de inte har stöd till att driva det arbetet de vill. En annan fundering är vad som händer med en kurator som förlorar sin tilltro till förmågan att sälja in sina idéer till ledningen. Än så länge går detta bara att spekulera vidare om.

Kuratorernas berättade att deras arbete påverkades av behovet på skolan och akuta händelser. Detta kan indikera på att kontrollen låg utanför dem själva. Dock fann kuratorerna denna flexibilitet lustfylld om det fanns lugnare perioder mellan dessa händelser. Att kuratorerna fann detta arbete lustfyllt visar på att även om omgivningen påverkar arbetet så känner de ändå att kontrollen finns hos dem själva. Det kunde däremot förekomma mer pressande situationer där kuratorerna behövde stöd i form av rådgivning. Detta kan visa på att de kände att de förlorade kontrollen över en situation men att de genom handledning och rådgivning återfick kontrollen. Samtliga kuratorer kände att de inte hade det tidsmässiga utrymmet att bedriva sitt arbete som de ville utan var tvungna att prioritera. Att inte ha det utrymmet kan visa på att de känner att de inte har kontroll, men möjligheten att kunna prioritera innebär däremot att de ändå kunde styra över sitt arbete till viss mån.

Kuratorernas erfarenheter som både skolkurator och inom andra områden av socialt arbete medförde att de upplevde sig att ha kunskap över var de skulle sätta gränser samt vilken typ av arbetsuppgifter en kurator ska ägna sig åt och inte. De hade även erfarenheter från när deras arbete medfört ett positivt resultat. Dessa erfarenheter i kombination med deras förmåga att styra över sitt arbete medförde att de kunde göra arbetsuppgifter som de kände att de borde göra istället för arbetsuppgifter som de inte ansåg att en kurator skulle ha. De visste även hur de skulle utföra arbetet för att få ett lyckat resultat. Detta antyder att erfarenheterna bidrog till att de upplevde att de kunde göra ett bra och lustfyllt arbete vilket stärkte deras känsla av kontroll. En kurator berättade dock att hennes arbete med att försöka förändra hennes arbetsuppgifter på skolan inte gav önskat resultat. Detta skulle istället innebära att känslan av att ha kontroll minskades.

Att diskutera svåra situationen med en annan socionom, kurator, elevhälsoteam eller handledare var något som kuratorerna uppskattade och såg som önskvärt. Genom att diskutera dessa svårigheter med andra aktörer kunde kuratorerna få förslag på vad de skulle göra för att uppnå ett önskat resultat. Att ha denna möjlighet kan därför leda till att kuratorerna kan få rätt redskap för att klara en svår situation och därmed känna en starkt känsla av att få kontroll över den. Något annat önskvärt var möjligheten att få en känslomässig stöttning av någon annan person. Vissa kuratorer kände att de visste vem de skulle kontakta för att få stöd och flera antydde att de hade en svårighet med att veta var de kunde få stöttning. Att ha möjlighet att få känslomässig stöttning medför att kuratorerna mår bättre och därför kan känna att de har kontroll. En avsaknad av att kunna vända sig till någon medför därför att känslan av att ha kontroll inte stärks på samma sätt.

Det finns alltså olika faktorer som bidrar till i vilken grad kuratorerna upplever att de har kontroll över sitt arbete och var kontrollen finns belagt. En övergripande slutsats som går att urskilja är att de delvis upplever att de själva överlag har kontroll över sin arbetssituation med undantag för en av kuratorerna. Samtidigt går det att se att kontrollen stundtals ligger bortom dem själva men att de har tillgång till strategier för att återfå kontrollen över situationerna. Ytterligare övergripande slutsatser är att kuratorerna som har resurser i form av erfarenhet, tillgång till handledning och rådgivning samt känslomässig stöttning har en starkare känsla av kontroll. Detta i de fall som kuratorerna berättade att de hade tillgång till dessa resurser.

6.2. Förslag till framtida forskning

Denna studie har endast kunna indikera olika situationer som stärker kontrollen och inte. För att kunna gradera locus of control och själveffektivitet krävs en annan metod och därmed en annan typ av studie. En aspekt min studie inte har kunnat beröra är samhörigheten med annan skolpersonal, även detta hade varit intressant att bedriva forskning kring. Ytterligare ett förslag till framtida forskning är att undersöka hur skolkuratorer på skolor där det arbetar fler skolkuratorer än de själva upplever hur det är att inte vara ensam kurator. Detta var något jag fann intressant under intervjuerna som jag tyvärr inte kunde redovisa.

7. Referenslista

Ahrne, G. & Svensson, P. (2015), *Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Ahrne, G. & Svensson, P. (red.). Handbok i kvalitativa metoder.* Malmö: Liber.

Akademikerförbundet SSR (2015), Policy för skolkuratorer

[https://akademssr.se/sites/default/files/files/policy_for_skolkuratorer_mar_2015_w_0.pdf.

Hämtat 2018-02-26]

Backlund, Å. (2007), *Elevvård I Grundskolan : Resurser, Organisering Och Praktik.* Rapport i socialt arbete nr 121. Stockholm : Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.

Backlund, Å., Ekberg, M., Hugo, M. & Isaksson, J. (2012) Skolsocialt arbete – en angelägenhet för alla? *Socionomen Facktidsskriften för kvalificerat socialt arbete*, 2, s. 26-31

Bandura, A. (1977), Self-Efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change. *Psychological Review*, 84, 191-216

Bryman, A. (2011), *Samhällsvetenskapliga metoder.* Stockholm: Liber AB.

Ek, H., Isaksson, J. & Eriksson, R. (2017), Professioner, makt och samverkan mellan myndigheter - Socialtjänstens, skolans och BUP:s arbete med ungdomar som inte går till skolan. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 24, 1, s. 59-77

Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2015), Intervjuer. I: Ahrne, G. & Svensson, P. (red.). *Handbok i kvalitativa metoder.* Malmö: Liber.

D-Wester, Y. (2005), *Socionomen i skolan.* Stockholm: Gothia.

Hjerm, M., Lindgren, S. & Nilsson, M. (2016), *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys.* Malmö: Gleerups

Hylaner, I. (2011), *Elevhälsans professioner: egna och andras föreställningar.* FOG-rapport nr 70. Linköping: Institutionen för beteendevetenskap och lärande, Linköpings universitet

Johansson, L. (2013), *Elevhälsan i den nya skollagen: en handbok för skolans personal.* Norstedts Juridik.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014), *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB

Langemar, Pia (2008) *Kvalitativ forskningsmetod i psykologi: att låta en värld öppna sig*. Stockholm: Liber.

Morgan, L., Greenwaldt, M., & Gosselin, K. (2014), School Counselors' Perceptions of Competency in Career Counseling, *Professional Counselor*, 4, 5, s. 481-496.

Mau, W., Li, J., & Hoetmer., K (2016), Transforming High School Counseling: Counselors' Roles, Practices, and Expectations for Students' Success, *Administrative Issues Journal: Connecting Education, Practice, And Research*, 6, 2, ss. 83-95

Powers, P., & Boes, S. (2013), Steps toward Understanding: Teacher Perceptions of the School Counselor Role, *Georgia School Counselors Association Journal*, 20, 1

Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015), Att analysera kvalitativt material. I: Ahrne, G. & Svensson, P. (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Rotter, J. (1966) Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs*, 80; 609

SFS 2010:800. Skollag.

Skolverket (2012) Skolplikt och rätt till utbildning

[https://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.148937!/Skolplikt%20och%20r%C3%A4tt%20till%20utbildning%20120302.pdf. Hämtat 2018-02-26]

Skolverket (2013), Elevhälsan i skollagen. [[https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-](https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwtpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf2477.pdf%3Fk%3D2477)

[publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwtpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf2477.pdf%3Fk%3D2477](https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwtpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf2477.pdf%3Fk%3D2477). Hämtat 2017-12-07]

SOU 2000:19. Från dubbla spår till elevhälsa: i en skola som främjar lust att lära, hälsa och utveckling.

Vetenskapsrådet (u.å.), Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. [<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>. Hämtat 2018-02-26]

Wemminger, V. & Pettersson, G. (2017), *Kartläggning skolkuratorer – totalrapport 2017*.

Novus

Bilagor

Bilaga 1 - Informationsbrev

Hej,

Jag är socionomstudent vid Lunds universitet - Campus Helsingborg och ska under denna terminen skriva min C-uppsats. Jag ska göra en kvalitativ studie och planerar att intervjua skolkuratorer för att se hur ni upplever att er yrkesroll ser ut, det är av denna anledningen som jag kontaktar dig. Jag hade gärna träffat dig för att få en djupgående bild av dig om hur du upplever att din yrkesroll ser ut, hur du format den och bibehåller den samt om den påverkas av andra aktörer inom skolorganisationen. Jag hade varit väldigt tacksam om du hade kunnat tänka dig att delta i en av mina intervjuer, men valet att delta är självklart frivilligt. Intervjun kommer uppskattningsvis ta mellan 45-60 minuter och platsen för intervjun bestämmer du själv. Min förhoppning är att intervjuerna kommer ske under vecka 46 och 47 men jag är öppen för andra tillfällen.

Om du kan tänka dig att delta i en intervju så ser jag gärna att du svarar på detta mail. Jag kommer därefter ringa upp dig inom en vecka då du får ett tillfälle att fråga mig mer om studien och vad det innebär att delta i den. Det är frivilligt för dig att delta i denna studie, om du väljer att delta har du rätt till att endast svara på de intervjufrågor du vill besvara och även om du redan valt att delta kan du välja att avböja när du vill. I min studie kommer du vara anonym. Jag kommer att spela in intervjun och sedan transkribera den. Det är endast jag som kommer ha tillgång till detta materialet och det kommer endast att användas i min studie. När min studie är färdig kommer detta material att tas bort. När jag skrivit färdigt min uppsats kan jag ge dig återkoppling på hur det har gått och vilka resultat jag har fått.

Har du frågor redan nu kan du nå mig genom att svara på detta mail

Med vänliga hälsningar

Jenny Andersson,

Socionomstuderande

Socialhögskolan

Lunds universitet- Campus Helsingborg

Bilaga 2 – Samtyckesblankett

Samtyckesblankett

Jag bekräftar att jag har informerats om studien och dess syfte samt tagit del av den skriftliga informationen om den. Jag har haft möjlighet att ställa frågor om studien och kunnat få dessa frågor besvarade. Intervjuaren har förklarat för mig att mitt deltagande är frivilligt och att jag när som helst kan avbryta mitt deltagande utan att få några negativa konsekvenser. Jag är medveten att de uppgifter som kommer fram under intervjun inte kommer föras vidare och att de kommer bevaras så att obehöriga inte kan ta del av dem. Informationen jag ger kommer endast användas till denna studie. Jag är även medveten om att min identitet inte kommer att framgå i det slutgiltiga arbetet.

Härmed lämnar jag mitt samtycke till att delta i studien

Ort och datum

Namnunderskrift (respondent)

Namnförtydligande (respondent)

Namnunderskrift (intervjuare)

Namnförtydligande (intervjuare)

Bilaga 3 - Intervjuguide

Bakgrund

Namn

Utbildning

Hur länge har du arbetat som skolkurator?

Hur stor är din tjänst?

Hur stor/stora är skolan/skolorna arbetar du på?

Arbetsuppgifter

Hur skulle du beskriva dina arbetsuppgifter?

Är det alltid tydligt för dig hur du ska arbeta?

Är arbetsuppgifterna i skolan tydligt uppdelade mellan dig och andra professioner?

Vem eller vilka bestämmer vad du ska arbeta med?

Vem eller vilka bestämmer vad du ska prioritera i ditt arbete?

Har du möjlighet att arbeta med områden som du känner är viktiga?

Har du arbetsuppgifter som du känner inte omfattar din yrkesroll?

Vilka förväntningar upplever du att annan skolpersonal har på hur du ska arbeta?

– Stämmer dessa förväntningar överens med dina?

Att arbeta i en skola

Hur är det att arbeta som kurator i en skolmiljö?

Vilka svårigheter och möjligheter finns det för dig med att bedriva socialt arbete i en skolmiljö?

Hur fungerar ditt samarbete med annan skolpersonal? *Ex lärare, rektor, elevhälsoteam*

Upplever du att dina mål och annan skolpersonals mål för eleverna är enade eller inte? *Ex lärare, rektor, elevhälsoteam*

Vilka professioner utanför skolan samarbetar du med?

Avslutningsvis

Vill du tillägga något som jag inte har frågat dig om?